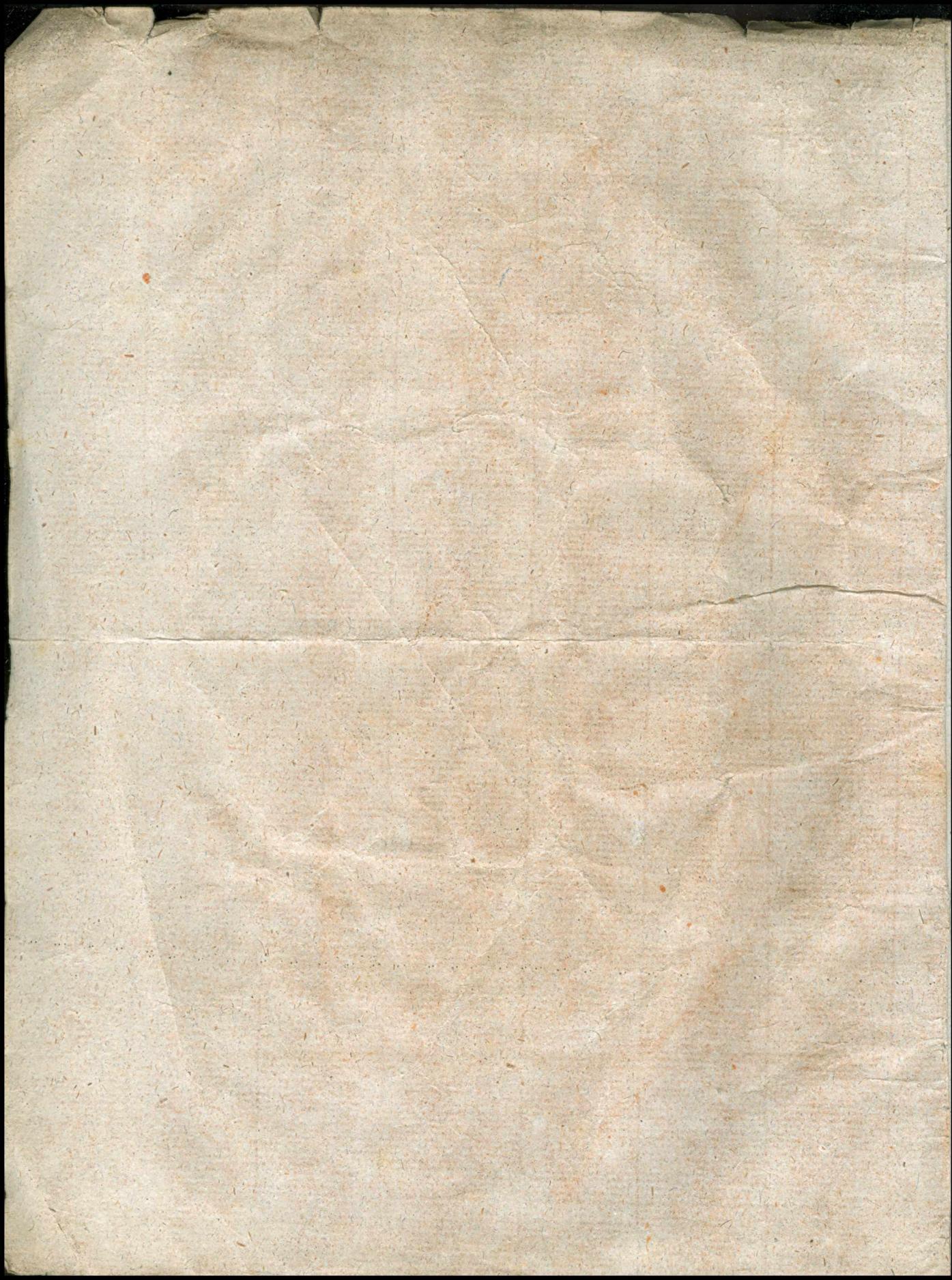

NY-18-
0068-

PROPOSITIONES
EX VNIVERSA
PHILOSOPHIA,

QVAS

AVCTORITATE, ET CONSENSV
EXCELLENTISSIMI, AC ILLVSTRISSIMI

D O M I N I,

SVPERIORIS REGII SCHOLARVM, ET STUDIO-
RVM PER DISTRICTVM POSONIENSEM

D I R E C T O R I S,

C O R A M

REVERENDISSIMO, AC CLARISSIMO

D O M I N O,

ACADEMIAE REGIAE, ET ARCHI-GYMNASII
TIRNAVIENSIS

DIRECTORE LOCALI,

A C

TOTA FACVLTATE PHILOSOPHICA,
IN REGIA ACADEMIA TIRNAVIENSI

ANNO MDCCLXXIX. MENSE AVGVSTO

Publice propugnandas suscepit

R. F. CLEMENS HOMOKI,

Ord. S. Francisci Prou. S. Mariae in Hungaria Clericus Professus, Philo-
sophiae in annum alterum Auditor.

TIRNAVIAE, Typis Regiae Vniuersitatis Budensis.

E
P R A E L E C T I O N I B V S

A. R. AC CL. D. MATTHAEI PANKL, AA.
LL. & Philosophiae Doctoris, Physicae, nec non
Rei Rusticae Professoris Publici Ordinarii, Facultatis Philosoph. Senioris,
Archi-Dioecesis Strigonienfis Presbyteri.

A. R. AC CL. D. IOSEPHI KORDÁNYI, AA. LL. &
Philosophiae Doctoris, SS. Theol. Baccalaurei, Logi-
cae, Metaphysicae, Philosophiae Practicae, nec non Historiae Litterariae
Philosophicae Professoris Publici Ordinarii, Archi-Dioec. Strigon.
Presbyteri.

A. R. AC CL. D. MARTINI HOLLÓ, AA. LL. & Phi-
losofiae Doctoris, SS. Theologiae Baccalaurei, Ma-
thefeos Elementaris Purae, & Adplicatae Professoris Publici Ordinarii,
Archi-Dioecesis Strigonienfis Presbyteri.

A. R. AC CL. P. IACOBI PEER a S. IOSEPHO CALAS.
Clerici Regularis Scholarum Piarum, AA. LL. & Phi-
losofiae Doctoris, Historiarum Cursus Philosophici Professoris
Publici Ordinarii.

KNY-18-00697

E X
LOGICA ET METAPHYSICA.

I.

Logica est disciplina, qua regulae & praecepta distincte traduntur ; quibus intellectus nostri operationes in discernenda, inuenienda, & communicanda veritate diriguntur.

II. Indicia, siue criteria veritatis sunt rationes & adiumenta veritatis discernendae, adeo, vt in illorum noticia, & recto vsu omnis discernendae veritatis ars contineatur. Haec vero sunt : perspicuitas vera, communis naturae humanae sensus, testimonium sensuum externorum, & auctoritas humana.

III. Principia generalissima, quibus omnis denique demonstratio nititur, duo sunt : principium nempe contradictionis relate ad veritates necessarias, & principium rationis sufficientis relate ad veritates contingentes.

IV. Anima humana gaudet libertate non solum a coactione, sed etiam a necessitate, seu libertate indifferentiae; neque eam actionum nostrarum, quam Deus ab aeterno habet, praeuisio euertit.

V. Perceptiones, & adperceptiones nostrae neque meri motus, neque modi motionum, neque reactiones cerebri, cordis, aut quarumcunque partium corporis sunt : immo vniuerse cognitio determinatio entis compositi esse non potest. Anima proinde nostra substantia simplex, omnis materiae expers, verique nominis spiritus est.

VI. A corpore soluta perpetuo existere, & vitales suas actiones exercere valet; nec ab vilo ente finito vita, aut existencia spoliari potest : a Deo vero ita conseruari eam oportet, vt perpetuo & existat, & viuat: reuera igitur immortalis est.

VII. Bestiae gaudent facultate sentiendi, imaginandi, adpetendi, & auersandi, nec non spontaneis motibus : est itaque in iis anima immateria-

lis, eaque substantia simplex. Quia tamen facultate intelligendi & ratione carent, anima earum interno discrimine ab anima humana differt.

VIII. Existere reuera Deum aliquem, triplici argumento demonstratur: quorum primum existencia entis ab alio, quod *metaphysicum*; alterum adspectabilis hic mundus, quod *physicum*; tertium vniuersalis omnium gentium consensus, quod *morale* dicitur, suppeditat.

IX. Etiam si autem demonstrari non posset Deum, esse possibilem, aut sine Deo nihil existere posse, athei tamen ne quidem probabiliter asserere possent, Deum impossibilem, aut ens supervacaneum esse.

X. Quin etiam si neque ex adspectabili hoc mundo, rerumque, quae in eo continentur, existencia certo demonstrari posset, existere Deum aliquem, contrarium tamen athei nequidem probabiliter ex imperfectionibus, & malis huius mundi inferre possent.

XI. Quare athei nec ex parte intellectus, nec ex parte voluntatis ullam rationem habent, cur contra conscientiam suam animum obstinare, sibi que persuadere velint, nullum Deum existere, aut istud saltem incertum esse; vt adeo singularis stultitia sit atheismum amplecti; maior, eum etiam profiteri: maxima, eum insuper etiam aliis persuadere studere.

XII. Est vero Deus non nisi unicus, infinitus, & omnis compositionis, ac materiae expertus: nec cognitione solum, & operatione, sed sua etiam essentia rebus omnibus intime praesens.

XIII. Propria eidem aeternitas est, quae cum initio & fine, tum omni durationis successione caret: scientia item rerum omnium cumulatissima; liberrima denique, & nullis definita limitibus omnipotens voluntas.

XIV. Eius liberrima voluntate mundus hic adspectabilis ita effectus est, vt initium existendi habuerit: qui etsi omnium eorum, qui esse poterant, absolute perfectissimus dici nequeat, in suo tamen genere perfectus est.

XV. Deus conseruat mundum hunc assidue: ad omnes entium creatorum actiones immediate concurrat: omniaque summa potestate & prouidentia administrat, ita vt nihil in hoc vniuerso sit, quod Diuinae prouidentiae non subiiciatur.

XVI. Leges, quibus vniuersum hoc regitur, gubernaturque, Deus, quin immutabilitati suae, alteriue adtributo quidquam deroget, interrompere, cum ei libuerit, vel perturbare potest: & quia in alicuius harum legum perturbatione, aut intermissione miraculum est repositum, miracula in hoc vniuerso produci possunt.

XVII. Etsi vero rationis nostrae luminibus certo decerni nequeat, qualem vim agendi quoad has leges Deus genis dederit, vel impertiri possit: illud tamen certissimum est, potestatis, quaecunque demum ea sit, spirituum, praesertim malorum, in has naturae leges vsu pendere ab vna

Dei

Dei voluntate, aut permissione; neque prodigia, quae daemones faciunt, posse vnquam eiusmodi esse, vt discerni nequeant ab iis, quae Deus producit.

XVIII. Deo infinite bono & perfecto, creati, conseruantique omnia, beneficentissimo omnium gubernatori religio debetur adeo, vt eius obligatione nullus hominum absolui possit.

XIX. Est autem religio vel naturalis, vel reuelata. Illam existere certum est; quae licet falsa esse non possit, in se tamen spectata infirma, & incompleta est.

XX. Quare ad Deum rite colendum, & ad finem consequendum hominibus vtilissima, quin immo necessaria est religio reuelata; Diuina praeterea bonitas postulat, vt Deus hominibus religionem aliquam reuelet: praeter naturalem igitur exstat etiam religio reuelata.

PHYSICA.

DE PRINCIPIIS, ET COMMVNIBVS CORPORVM PROPRIETATIBVS.

I.

Physica est scientia corporum, quorum proprietates, & vires expendit; ac per phaenomenorum obseruationes, vocata in subsidium geometria, in leges inquirat, quibus mundana haec machina regitur.

II. Elementa corporum sunt entia simplicia, inextensa, homogena, viribus adtractiuis, repulsiuis, & inertiae praedita; legem virium adtractiuarum, & repulsiuarum rite exhibet regularis quaedam linea curua, quae tametsi inter quaeuis duo elementa, vtpote homogena, eadem sit, in corporibus tamen pro diuersitate numeri elementorum, combinationis, textus, diuersissima sit oportet.

III. Communes corporum proprietates, inpenetrabilitatem, extensionem, diuisibilitatem, ac mobilitatem, ceu corollaria e viribus deducimus; caeteras vero adfectiones, quae in corporibus duris, fluidis, molli- bus, rigidis, elasticis notantur, ex ea virium diuersitate, quae e varia combinatione, textu, numeroque elementorum resultat, deriuamus; nomina- tim: conhaesio corporum oritur ex mutuis particularum viribus, si nempe eae sitae sint in limitibus conhaesionis, aut etiam extra hos limites, si, ob vires vndique resistentes, de statione sua nec in hanc, nec in aliam partem decedere queant.

IV. In omni corpore datur centrum grauitatis, idque vnicum; com-
mune

mune grauitatis centrum duorum corporum est in linea recta particularia centra iungente, distatque ab his in ratione reciproca massarum; statum centri grauitatis mutuae elementorum vires non turbant; vnde concludimus, vim inertiae non tantum indiuiduis elementis, sed etiam corporibus, spectato horum grauitatis centro conuenire.

V. Stabilita hac inertiae vi geometricè demonstramus, actiones corporum esse debere mutuas, contrarias, & aequales; quare ea vis inertiae admittenda non est, cuius effectus sit reactio, natura posterior actione corporis agentis.

DE MOTV IN LINEIS RECTIS.

VI. Spatium motu vniformi, seu aequabili confectum, est in ratione composita celeritatis, & temporis, riteque repraesentatur per aream parallelogrami, cuius vnum latus tempus, aliud celeritatem designet.

VII. Motu vero vniformiter accelerato confectum rite repraesentatur per aream trianguli, cuius altitudo tempus, basis celeritatem finalem designet; hinc deducitur, in eodem motu spatia, ab initio motus computata, esse vt quadrata temporum, vel celeritatum; quodsi singulis aequalibus temporibus confecta computentur, ea crescere, vt numeros naturales impares 1, 3, 5, 7, &c.

VIII. Si duae vires, quae componuntur, eiusdem sint rationis, mobile rectam semper lineam describet.

DE MOTV PER MACHINAS SIMPLICES.

IX. Praecipuum machinarum fundamentum est, quod aequilibrui tempore potentia, & pondus sint in ratione reciproca suarum celeritatum.

X. Ex hoc principio rationem potentiae ad pondus in vecte, bilance, statera romana, trochlea, polyspasto, axe in peritrochio, cochlea, & cuneo determinamus.

DE MOTV IN LINEIS CVRVIS.

XI. Si mobile duabus viribus, sub aliquo angulo concurrentibus, agatur, viresque sint diuersae rationis, describet lineam curuam.

XII. Corpus viribus centralibus actum describit circa motus sui centrum areas temporibus proportionales; & si circa quodpiam punctumprehendatur describere areas temporibus proportionales, id euidenter euincet, corpus illud in idem punctum continenter tendere.

XIII. Si

XIII. Si vis centripeta cum tangentiali sub angulo obtuso concurrat, decrefcit celeritas mobilis; fi sub acuto, crefcit; fi sub recto, neque crefcit, neque decrefcit.

XIV. In circulo vis centripeta eft in ratione conpofita ex directa duplicata celeritatis, & inuerfa fimplici radii. In ellipfi vero, cuius alteruter focus cum centro virium congruit, eft vis in ratione reciproca duplicata diftantiarum ab eodem foco, ceu centro virium.

XV. Si quadrata temporum periodicorum fint vt cubi mediarum diftantiarum a centro virium, id euidens fignum eft, vires centripetas efle in ratione reciproca duplicata diftantiarum a centro virium.

DE GRAVITATE VNIVERSALI MOTVQVE ASTRORVM.

XVI. Omnes planetae, & cometae, imo bina quaelibet elementa, faltem eorum corporum, quae regio planetarum, cometarumque continet, maioribus interuallis feiuncta, fe fe inuicem adtrahunt, feu in fe fe mutuo grauitant.

XVII. Adtractio haec vniuerfalis, qua corpus vnum tendit in aliud, eft in ratione conpofita ex directa maffae trahentis, & reciproca duplicata diftantiae mutuae; atque huic adtractionis vniuerfalis legi phaenomena omnia grauitatis terreftis adprime confentiunt; neque tamen eadem vbius eft haec terreftrium corporum grauitas, fed diuerfa plane fub diuerfis ab aequatore latitudinibus; crefcit nimirum verfus polos, decrefcit autem accedendo ad aequatorem.

XVIII. Planetae primarii omnes mouentur in orbibus proxime ellipticis, quorum focum vnum fol occupat; idem eft de planetis fecundariis refpectu fuorum primariorum.

XIX. Eorum, vti & cometarum motus periodici duplici vi peraguntur; videlicet vi grauitatis vniuerfalis, agentis in ratione reciproca duplicata diftantiarum, & vi proiectili.

XX. Tellurem motu diurno circa axem conuerti, annuo circa follem ad fenfum quiefcentem moueri, grauiiffima probant argumenta.

XXI. Eclifis lunae tunc fit, quum tellus inter follem, & lunam interpofita, radios folares, in lunam cadentes, intercipit; eclifis autem folis, quae rectius telluris dici deberet, habetur, quum luna inter follem, & terram interponitur.

XXII. Phafes lunae, vti nouilunium, plenilunium, &c. pendent a varia eiusdem pofitione refpectu folis, & terrae.

XXIII. Sol eft vafius quidam globus maxima ex parte inflammatus, ac ignes vndequaue euomens, habetque motum circa axem ab occafu in ortum.

XXIV.

XXIV. Maculae solares e fumo, & fuligine in altum sublatis oriundae, a disco solis non nihil absunt, vti nubes nostrae; quae vero de materia exusta enascuntur, in ipso disco versantur.

XXV. Planetae sunt corpora opaca, ac rotunda, solis lumine conlustrata, quae circa axes proprios conuertuntur; cometae sunt e planetarum genere, & eorum caudae sunt vapores e nucleo ipso in auersam a sole partem iugiter adsurgentes.

E STATICA FLUIDORVM.

XXVI. Inferiores fluidi partes a superioribus continenter premuntur, estque haec pressio tempore aequilibrum in omnem partem aequalis; fundus, quaecunque sit vasis constitutio, ab eodem fluido semper premitur in ratione composita basis, & altitudinis.

XXVII. Altitudines fluidorum heterogeneorum in tubis communicantibus sunt in ratione reciproca grauitatum specificarum; homogenea autem ad eandem altitudinem adsurgunt; at istud solum de tubis non admodum angustis intelligendum est, in capillaribus enim tubulis fluidum supra libellam ascendit, atque hic adscensus adtractioni vitri debetur.

XXVIII. Si fluidum ad perpendicularum profilit, semotis impedimentis ad eam altitudinem adsurgit, in qua summa eius superficies intra vas consistit; at multa sunt, quae fluidum ad eam altitudinem eluctari non sinunt.

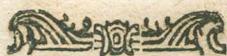
XXIX. Solidum fluido specificè grauiori immersum eousque mergitur, dum pondus fluidi sub demersae partis volumine exaequet solidi totius pondus; fluido autem specificè leuiori inpositum fundum petit; demersum tantum de suo pondere perdit, quantum est fluidi pondus, quod a corpore suo loco extruditur.

DE LVMINE, ET COLORIBVS.

XXX. Lumen consistit in tenuissimis corporis lucentis particulis, quaquaversus iugiter profluentibus, & per lineas proxime rectas, nisi quantum refractione detorquentur, ad oculos nostros delatis; propagatur successiue, ingenti celeritate, motuque per medium homogeneum ad sensum aequabili.

XXXI. Si summa virium, quibus media dissimilia in lumen agunt, extinguat omnem celeritatem perpendiculararem, radii reflectentur; si minuat duntaxat, refringentur a perpendicularo; si augeat, refringentur ad perpendicularum.

XXXII.

XXXII. Quilibet lucis radius constat staminibus dissimilibus, quorum quodlibet & diuersa refrangibilitate, & diuerso, eoque inmutabili colore gaudet; quaelibet item lucis particula post determinata quaedam interualla alternas iam ad faciliorem reflexionem, iam ad transmissionem dispositiones habet.

XXXIII. Colores natiui corporum oriuntur a tenuissimis, ac perlucetibus eorundem lamellis, quae pro varia sua crassitudine certi coloris radios copiosissime reflectant, reliquis maxima ex parte transmissis; quod si omnis generis stamina permixta reflectantur, albedo; si vero lumen maxima ex parte absorberi contingat, nigredo habebitur.

XXXIV. E mirabili oculi structura modum visionis, & communia eius phaenomena exponimus; vti & myopum, presbytarum, & strabonum vitia; angulus, quem duo radii ab extremis obiekti partibus dimanantes in oculo faciunt, definit adparentem eius obiekti magnitudinem.

XXXV. Vt corpus sit speculare, ita reflectat, oportet, radios, vt anguli incidentiae relate ad totam corporis superficiem sint aequales anguli reflexionis. E formula $x = \frac{dr}{2d-r}$ pro diuersa obiekti a speculo sphaerico

concauo distantia focus, & imaginis situs eruitur: eadem formula speculis quoque planis adplicari potest, pro conuexis sphaericis seruit formula $x =$

$$\frac{dr}{2d+r}.$$

XXXVI. Lens conuexa generatim radios versus se ipsos inflectit, idque eo magis, quo maior est ipsius conuexitas; ex aduerso lens concaua radios a se mutuo deflectit, idque eo magis, quo maioris est cavitatis, vnde consequitur visum presbytarum conuexis, myopum vero concauis conspicillis iuuari posse.

DE IGNE, ET ELECTRICITATE.

XXXVII. Ignem purum a materia lucis nihil differre arbitramur; variis modis generatur; pabulo ad conseruationem eget, quod corpora omnia, phlogiston ab igne dissolubile continentia, praebent; indiget & caussa, ignem pabulo uniente, quae potissimum in atmosphaerae pressione, & constanti adfluxu aeris liberi constituenda videtur.

XXXVIII. Si corpus quodpiam nostro tactus organo admotum ita abundet fluido igneo, vt iuxta leges saturitatis respectivae, ceu cuiusdam aequilibrii, fluidum igneum in ipsum tactus organum influere debeat, id genus corpus sensationem caloris in nobis excitat; atque in huiusmodi con-

stitutione corporis consistit eiusdem calor. Frigus, quatenus inest in corpore frigido, in caloris inminutione situm est.

XXXIX. Flamma est conlectio tenuissimarum ignearum, aliarumque varii generis particularum, ex accenso corpore magna copia erumpentium, & pressione atmosphaerae tantisper coercitarum, inque motu intestino vehementissimo constitutarum; eius vapores si satis conspicui sint, fumum efficiunt; qui si corporibus adhaereant, praebent nigram quamdam inflammabilem materiam, quae fuligo nuncupatur.

XL. E corporibus alia occurrunt idioelectrica, alia symperielectica; alia per excessum, aut defectum; alia positivae, vel negativae electricae; generatim autem omnia electricitatis phaenomena pendent a fluxu vaporis electrici tum, quum sibi admoventur corpora, quorum vnum respectu alterius, negativae, vel per defectum electrici, est positivae, aut per excessum electricum.

XLI. Lagenae electricae exoneratio fit, quum vapor electricus ex onerata superficie celerrime transfertur ad alteram negativae electricam; hinc explicandi veniunt etiam effectus electricitatis in atmosphaera terrestri: fulgura scilicet, conruscationes, tonitrua, fulmina, caeteraque non pauca meteora ignea.

DE AERE, AQVA, ET TERRA:

XLII. Aer est corpus fluidum, perlucidum; insigniter elasticus, & grauis; adensus fluidorum in siphonibus, & anlhis sugentibus atmosphaerae pressioni adscribendus est, vti & suspensio mercurii in barometro.

XLIII. Ventus est fluxus aeris, e sublato atmosphaerae aequilibrio oriendus; sunt vero complura, quae atmosphaerae aequilibrium perturbare possint; vnde instabiles sunt venti, nullisque certis legibus adstricti.

XLIV. Sonus, vt est in corpore sonoro, consistit in quibusdam tremoribus ac oscillationibus eiusdem corporis sonori; vt autem in medio, consistit in pulsibus, siue alternis vibrationibus aeris potissimum, motibus corporis sonori analogis. E certo vibrationum intra datum tempus peractarum numero oritur determinatio soni, quae tonus adpellatur. Echo nascitur, dum aeris vndae ab obstaculo certa lege reflectuntur.

XLV. Origo fontium temporaneorum debetur pluuiis, & niuibus resolutis; perennium vero repetenda est ab aquis marinis, quae in subterraneis meatibus calore ignium subterraneorum in vapores resolutae, atque a salinis particulis liberatae, in cavernas montium euehuntur, inde in subiecta hydrophilacia desuunt, ac demum per horum ostia ad locum scaturiginis deriuantur.

XLVI.

XLVI. Nebulae sunt congeries vaporum praecipue aqueorum, prope superficiem terrae aerem opacantium; quae ubi altius euectae in aere suspenduntur, nubem efficiunt; nubium vapores in guttulas maiores con crescentes pluuiam constituunt.

XLVII. Ros est vapor subtilissimus, aut actione solarium radiorum de tellure in aerem, aut ex aere in corpora, aut e vasis plantarum sudoris instar erumpens, atque in guttas concrefcens; ros in glaciem versus pruinae efficit.

XLVIII. Niuies sunt vapores congelati, in floccos maiores certis le gibus concrefcetes; grando nascitur e niuibus, quae inter labendum aliis nondum induratis adcrefcetibus augentur, ac non nihil funduntur, tum vero in glaciem abeunt.

XLIX. Glacies oritur valida particularum aquearum ad certum angu lum adtractione, quum in atmosphaeram frigidiorum particulae igneae, con sistentiam fluidi cohibentes, sensim abeunt.

L. Terra nostra est massa, e terra & aqua partem maximam conpa ginata, copiosissimum suis in visceribus ignem continens; vnde terrae mo tus ab aere, vaporibusque subterraneis vi ignis, aliterue subito se expan dentibus oriuntur.

E

R E R V S T I C A .

D E A G R O R V M C V L T V .

I.

Discrimina terrarum tribus generibus continentur; terra graui, leui, & pingui; grauis argilosae, leuis cretosae, calcareae, & vel maxime are nosae, pinguis denique humo respondet. Singulae utcumque tractatae gra tiam agricolae non referent; at permixtae inter se foecundissimam praebent terram, quae humus communis dicitur, cuius foecunditas a partium conmixtarum numero, atque ipsius mixtionis temperamento pendet.

II. Nusquam terra bona maiore seu copia, seu foecunditate deprehenditur, quam in locis manibus hominum intactis, & siluestribus; cum contra terras hominibus cultas steriliores semper reddi oporteat; emendatio igitur solo culto adhibenda est, quae duabus rebus perficitur; stercoratione, tum aratione, & agitatione terrae assidua.

III. Communis colonorum opinio est, terram segetibus eneruari, atque adeo quiete opus habere, quam huic more passim recepto tertio quouis anno concedunt: sunt tamen non pauci, iique rei agrariae peritissimi, qui non leuibus ducti momentis quietem hanc minime necessariam censent; nos viam mediam inimus, suademusque, vt agris quidem quies a frumentis indulgeatur, neque tamen propterea a ferendis oleribus, ac leguminibus immunes esse sinantur.

IV. Culturam terrae sementis excipit; prima, & vtilissima, quae feruntur, sunt frumenta; his proxima legumina; tum rapae; demum olera; in omnibus prima eligendi optimi seminis cura colonum occupet, cuius bonitatem e mole, pondere, maturitate, ac integritate granorum aestimabit.

V. Tempus faciendae sementi maxime idoneum autumnus est, quae tempestiua sit, vt radices frumentorum conualescant prius, quam hibernis imbribus, ac pruinis infestentur. Satio autem ipsa quam rarissima sit, ratio enim, & experientia docent, rarae sationi fertilitatem multo maiore proportionem respondere, quam densae; concedimus tamen, autumnale semen, pluribus vtpote iniuriis expositum, largiore non nihil vola feri posse, quam vernum.

VI. Messis flauescens aequaliter satis tempestiue fiat; duo apud nos sunt metendi genera: Secula, & falce: perpensis momentis, quae pro vtraque pugnant, falx praeplacet, quod labor sit longe expeditissimus, & spicarum integritati, messorumque valetudini maxime consulatur.

VII. Tritura vtilissima est, qua fustibus grana e spicis extunduntur, hanc per se molestissimam, tarditate domino onerosam, multis praeterea fraudibus expositam suadere non audemus; melius, celerius, ac minoribus sumptibus, nisi quis stramini consulere velit, inactis equis rem conficiet.

VIII. Frumenti seruandi cura non postrema sit, ne aut fermento vitietur, aut volucris, muribusque praeda fiat, aut ab infestis animalculis erodatur; qua in re nihil consultius est, quam natio humore granum spoliare; prohibere, ne incalescat; aerem denique, qua licet ratione excludere; vnde modus frumentum in scrobibus conseruandi prae caeteris commendari meretur.

DE CVLTV PRATORVM.

IX. Cultura pratorum in eo versatur, vt colonus prata bene culta conseruet, destructa instauret, aut denique noua instituat; bene culta conseruabit, si virgulta, vepreta, rubos, iuncos, omniaque impedimenta, quae serpendo herbas optimas suffocant, extirpauerit; si pecora aditu prohibue-

hibuerit; si macriora loca fimo iuuerit; si siccaea inductis aquis humectauerit, irrigua superfluis liberauerit; aequae enim abundantia aquarum, vti penuria gramini exitium parit.

X. Quodsi prata iam vetula crasso musco obducta fuerint, nulla re melius medebimur, quam ea de integro inarando, & in agrum conuertendo, in quo magno cum foenore milium, sequente vero anno frumentum feritur; tertio licebit agrum rearare, & occis bene dilaceratum, sparso graminum semine ad priorem usum reuocare; idem faciemus, si prata noua instituenda fuerint.

XI. Gramen antequam inarescat, optime demetitur; id enim & largius, & pecudibus iucundius pabulum praebet; demessum postridie saepius verti, vesperi in modicos congeri cumulos, redeunte sole rursus dispergi, atque ita continuari oportebit, quoad probe perficatum fuerit, tum in foenilia, vel nubilaria deuehendum, aut quod melius est, in metas extruendum erit.

DE CVLTU VINEARVM.

XII. Terreni genus, cui vitis innascitur, ad bonitatem vini plurimum confert; cui rei non summum tantum solum, sed omnem collis massam seruire verisimile est; vtcunque pampinis luxuriet, modicum tamen humorem exspirat; quo fit, vt exiguo etiam alimento viuat; quapropter aridis committi locis potest, quin his plerumque laetissime prouenit; quare morem stercoreandi vineas probare non possumus.

XIII. Cum noua instituitur vinea, terra autumnis fulcis tripedanea altitudine depressis pastinatur, vere dein viuiradicibus melius, quam caecis conferitur; veterana vero instauratur, vel per viuiradices, vel per mergos, posterior ratio praeplacet, quod labor sit & expeditissimus, & tempestiuitate etiam fructus maiorem gratiam referat.

XIV. Operae vinearum sunt; putatio, pastinatio, palatio, pampinatio, quae non nisi expertissimo vinitori committendae sunt. Vindemia facienda est, quum vuae permatuere, quod pluribus signis aestimari potest; in refecandis vuis forficulas falci praeferrimus.

XV. Mustum breui post tempore, quam ex vuis eductum est, vehementissima agitatione efferuescit, qua partes crassiores in summum eiiciuntur; peracta fermentatione faecibus in imum subsidentibus liquor ex opaco illustris redditur, & in vini naturam transit, quae in eo sita est, quod spiritum vini fermentatione genitum, quo mustum prius caruit, in se contineat; vnde patet a bona fermentatione bonitatem vini potissimum dependere.

XVI. Nondum tamen prima hac fermentatione vinum perfectum, ac maturum confit, insensibili quadam fermentatione longiore adhuc tempore opus est, vt percoquatur, & ad suam maturitatem perducatur; eodem tempore salis quoddam genus ad latera vasis deponitur, quod sal tartari dicitur, maioreque est copia in austeris, quam dulcibus vinis; quodsi vinum rursus non aestuose quidem, sed tamen sensibilibus fermentet, sapore aequae, ac odore, & generositate priuatur, & in acetum abit.

XVII. Condendi, seruandique vini cura his fere capitibus continetur: 1) vt dolia sint solida, & munda; 2) vt ne cella vinaria varium admittat caloris, frigorisque temperamentum, 3) vt dolia certis temporibus adfuso non inferioris qualitatis vino repleantur, eodemque tempore setaceis, ac pannis purgentur. Falsum autem est, quod quidam volunt, vinum ad maiorem bonitatem venire, si suis faecibus diutius incumbere sinatur.

DE CVLTV PECORVM IN GENERE.

XVIII. Praecipua cura domini esto, vt bonum, vsibusque idoneum pecus deligat; qua in re etsi certa pro casu omni praecepta dari nequeant; vniuersim tamen ad habitum corporis, pili colorem, patriam, docilitatem, mores, & generis nobilitatem attendendum erit.

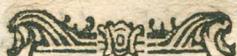
XIX. Vtuncque pecus bonum sit, ac stirpis nobilis, lapsu tamen temporis degenerat; hinc sequens cura sit, bonam speciem conseruandi, vel degenerem emendandi; primum speciali tum pecoris foeti, tum foetus ipsius cura, alterum aduocata aliunde externa specie obtinetur.

XX. Quod ad stabulationem adinet, magis proficuum iudicamus, si pecora hieme aequae, ac aestate extra stabula seruentur, concessio tamen his tecto, sub quod mala tempestate conferre se possint; at istud de iuvene solum pecore intelligendum est, quod enim a teneris stabulis assuefit, id iniuriam amplius sustinere nequit.

XXI. Optandum videtur, vt pecora domi potius alantur, quam ad pascua propellantur, nisi forte alpina proxima adsint; quibus salutare hoc consilium non placet, id saltem curent, vt crescente meridiano aestu pecora domum agantur, ab aridis vero, puluerulentis, aut vliginosis pascuis prorsus arceantur.

XXII. Nutrimentum generi, naturae, ac exercitio pecorum adcommodatum sit; mundum, neque recens, neque vetustate corruptum; saepius interdum, & minore potius copia, quam inmodice ad semel porrigatur; ternam pabulationem vsus recte induxit, quibus temporibus aquam quoque praebere conuenit; sale denique frequenter reficiantur.

XXIII.

XXIII. Mundities non in pecore solum, sed in stabulis quoque, ac tota chorte curetur, haec enim pabuli instar deseruit, & pecus incolume feruat; curandum praeterea, vt neque otio torpeat, neque inmodicis laboribus vexetur; moderatum corporis exercitium sicut incremento, & valetudini animalis quam maxime proficuum est, ita ad labores pecus reddit peridoneum.

XXIV. Pecus valetudine tentari, e tristitia, fastidio, stupentibus oculis, depresso capite, flaccidis auribus, turpi pilo, anhelitu crebriore, aut grauiore, ore aspero, & solito feruentiore, incessu segni, & nutante colligimus: sunt autem morbi alii interni, alii externi; minores, lethales, contagiosi, capitales, qui se se vel semper manifestant, vel arte ad tempus sopiuntur; propter quod emptorem in comparando pecore circumspectum esse oportet.

XXV. Lues in pecore sola fere contagione enascitur, & propterea nulla re securius, quam separatione euitatur; caussae vero contagiosorum eiusmodi morborum variae esse possunt: pascua vel arida, & pulueribus obsita, vel diuturnis pluuiis, aut exundationibus corrupta, vel rore farinoso conspersa; densae item, & faetidae nebulae, stagnantes, & putrescentes in pascuis lacunae, e quibus pecus siti aestuans bibere cogitur; vnde patet, quanto melius sit ad praecauendum omne luis periculum pecus domi continere.

EX

PHILOSOPHIA PRACTICA.

I.

Philosophia practica, siue moralis, praecepta tradit solius rationis ope cognoscibilia, quibus voluntas in eligendo bono, & fugiendo malo felicitatis humanae gratia dirigitur.

II. Haec praecepta cum primis e fine vltimo hominis, in statu naturali considerati, rerumque omniaum creaturarum deducuntur. Est vero finis hic vltimus non alius, quam manifestatio diuinarum perfectionum.

III. Hunc finem homo tum demum consequitur, cum pro naturalibus intelligentiae, & voluntatis viribus Deum cognoscit, & amat: atque in hac cognitione & amore Dei, non vero in possessione vllius boni creati, sita est perfecta, eaque naturalis hominis felicitas.

IV. Actio-

IV. Actionis humanae, seu liberae principia sunt intellectus, & voluntas libera. Voluntarium tollit ignorantia antecedens, & inuincibilis, non tamen consequens & vincibilis.

V. Concupiscentia vero antecedens adeo illud non tollit, vt augeat etiam. Ii quoque actus, qui e metu seu graui, seu leui, iuste, aut iniuste incusso fiunt, sunt simpliciter voluntarii, licet vt plurimum secundum quid inuoluntarii sint.

VI. Actus humanus consideratus quoad obiectum, finem, & circumstantias, actus in indiuiduo dicitur; vnde qui tam quoad obiectum, quam quoad finem, & circumstantias indifferens est, indifferens in indiuiduo nuncupatur: talis per se nullus esse potest.

VII. Dictamen conscientiae ei etiam sequendum est, qui errore inuincibili laborat, ita, vt certo existimet, actionem esse praeceptam, aut prohibitam, quae praecepta, aut prohibita re ipsa non est.

VIII. Existit norma aliqua, seu regula naturalis, cui homo actiones suas liberas conformare tenetur, quaeue proprie lex, aut ius naturae dicitur.

IX. Neque aliud est, quam voluntas Dei necessaria per rationem naturalem promulgata, & obligans hominem ad agendum vel omittendum ea, quae solo naturali lumine cognoscuntur esse praecepta vel prohibita.

X. Principium cognoscendi, quae lege hac praecepta, aut vetita sint, est ipse Deus infinite perfectus, seu perfectiones Diuinae; sine quibus nulum aliud principium obligationis, ac moralitatis firmum esse potest.

XI. Eius prima, ac generalia praecepta, & quae cum his claram, & perspicuam connexionem habent, a nemine rationis compote inuincibiliter ignorari possunt: eorum autem, quae hanc claram, & perspicuam connexionem non habent, ignorantia inuincibilis possibilis est.

XII. Est vero lex naturae inmutabilis adeo, vt nec Deus, minus potestas humana, in ea dispensare possit.

XIII. Adiunctam quamdam iam in hac vita sanctionem habet, quae vera quidem est; sed imperfecta: perfectissima eiusdem sanctio vitae alterius est, futurae scilicet post mortem mercedis.

XIV. Iure naturali quisque obligatur ad certa officia Deo, sibi ipsi, tum aliis praestanda. Atque Deo quidem inter cetera cultus tam internus, quam externus exhibendus: non ergo, vt nonnullis placet, cultus externus ex sola quadam honestate, sed ex naturali iustitia Deo debetur.

XV. Officia, quae homo sibi ipsi debet, ad animum, corpus, & statum externum pertinent, quorum & conseruatio, & rectus vsus praecipitur.

XVI. Non

XVI. Non igitur licet se quamcunque ob causam directe occidere, nisi Deo iubente; vitam tamen, aliaque bona maioris boni consequendi, vel grauioris mali euitandi gratia negligere, iure naturae permissum, & quandoque praeceptum est.

XVII. Violenta vitae defensio cum caede iniqui adgressoris, seruato moderamine inculpatae tutelae, iure naturae regulariter permissa est, non tamen praecepta.

XVIII. Permissa quoque est iure naturae violenta contra vim iniustam defensio bonorum naturae, ac fortunae.

XIX. Famae tamen, & honoris cum caede iniqui adgressoris defensio; duelli item seu oblatio, seu acceptatio, honoris tuendi causa, iure naturae prohibita sunt.

XX. Officia aliis hominibus debita ad hoc praecipue referuntur: *neminem laede*. Nullius proinde intellectum, voluntatem, vitam, corpus, famam, pudicitiam, aut quaeuis alia bona laedere licet.

XXI. Sermo difformis obiecto, non tamen menti loquentis, falsiloquium, difformis autem menti loquentis cum intentione, quae alioquin nunquam abest, alterum fallendi, mendacium est. Hoc siue perniciosum sit, siue officiosum, siue iocosum, iuri naturae semper aduersatur.

XXII. Restrictio interna a mendacio nihil differt, vnde haec quoque prohibita est: restrictione autem externa, posita obligatione, animi nostri sensa clare manifestandi, abstinendum quidem; quodsi tamen nullo iure a nobis veritas exigatur, ad illam recurrere licebit.

E MATHESI PVRA.

EX ALGEBRA.

I.

Quantitates Algebraicas subtrahere, idem est, ac easdem cum signis contrariis addere.

II. In multiplicatione, & diuisione signa aequalia dant factum, vel quorum posituum, inaequalia negatiuum.

III. Quantitas monomia eleuatur ad potentiam, si eius exponens per potentiae exponentem, coefferens vero per se ipsum multiplicetur: Radix contrariis operationibus extrahitur.

C

IV. Po-

IV. Polinomialae quantitatis tam potentia, quam radix inuenitur iuxta formulam $a^2 + 2ab + b^2$.

V. Analyticis operationibus resoluimus problemata determinata, & indeterminata, primi & secundi gradus.

VI. In proportione arithmetica summa, in geometrica factum extremorum & mediorum aequantur. Atque ex his & aliis principiis resoluimus problemata regulae aureae, simplicis, compositae, & societatis.

VII. Series progressionis arithmeticae recte summatur hac formula :
 $S = \left(\frac{a + \omega}{2} \right) n$, geometricae vero hac altera : $S = \frac{\omega m - a}{m - 1}$.

E GEOMETRIA, ET TRIGONOMETRIA.

VIII. Mensura anguli est arcus e vertice quocunque radio inter latera descriptus. Hinc ope transportatoris angulum in charta metiri licet, aut dato aequalem struere.

IX. Anguli deinceps positi duobus rectis; ad verticem oppositi inter se aequantur: hinc dato vno e verticalibus, reliqui innotescunt.

X. Si duae parallelae a tertia secantur; anguli internus, & externus ad eandem partem, item alterni inter se aequales sunt, & duo interni ad eandem partem simul faciunt duos rectos: vnde fluit methodus ducendi parallelas.

XI. Si recta chordam bifariam, & ad angulos rectos secet; transit per centrum circuli, & angulum ad centrum itidem bifariam secat.

XII. Anguli tam a tangente & chorda, quam a duabus chordis ad peripheriam comprehensi mensura est dimidius arcus, cui eiusdem crura insistant.

XIII. Igitur angulus ad centrum est duplus anguli ad peripheriam, hic autem rectus est, si cruribus insistant integrae diametro. Vnde e puncto extremo rectae erigi potest perpendicularis.

XIV. Si e vertice anguli recti demittatur ad hypothenusam perpendicularis; nascuntur duo triangula toti, & sibi similia. Vnde quadratum hypothenusae aequale est quadratis cathetorum simul sumtis.

XV. In quouis triangulo latera sunt vt sinus angulorum ipsis oppositorum, & summa quorumuis duorum laterum est ad eorum differentiam, vt tangens semisummae angulorum oppositorum, ad tangentem semidifferentiae.

XVI. Vnde datis duobus lateribus cum vno angulo, vel datis duobus angulis cum vno latere, reliqua innotescunt, triangulaque resolvuntur.

E MATHESI ADPLICATA.

E GEOMETRIA, ET GEODESIA.

XVII. Metiri interuallum duorum locorum, quorum vel vterque, vel alteruter, vel neuter accedi possit. Hinc de latitudine fluminis, fossae maioris, piscinae - - - constituere.

XVIII. Metiri interuallum duorum locorum, dum obices aquarum, collium - - - faciunt, vt linea baseos aut scopos versus adsumenda sit, aut transeat per lineam interualli quaesiti.

XIX. Metiri altitudinem accessam, vel inaccessam, aut eius partem, etiam dum basis obiectum versus adsumi nequit.

XX. Inquirere in altitudinem obiecti seu infra siue supra horizontem stationis locati, etiam si basis in adcliui, aut decliui loco sumenda sit.

XXI. Perficere ichnographiam areae campestris peruiæ, vel inpervix, etiam per quam non pateat prospectus ad omnes angulos, aut cuius ne perimenter quidem accedi queat.

XXII. Ducere, & in campo designare lineam meridianam, & hinc acus magneticæ declinationem examinare.

XXIII. Conrigere angulum extra centrum stationis obseruatum, & ad illud reducerè, dum mensor positus est ante vel post centrum, aut ad sinistram vel dextram eius partem.

XXIV. Areae campestris capacitatem inuenire, eandemque diuidere *1mo* ope calculi, *2de* plerarumque figurarum areas a puncto dato in latere vel angulo, ope linearum partiri. Aut denique aream alteri æqualem, etsi dissimilem, in permutatione camporum, excindere.

EX HYDROTECHNIA.

XXV. Libellationem simplicem vel compositam instituerè, fluiui decliuitatem examinare.

XXVI. Explicare fluiuorum originem, ac inde loca fontibus apta designare.

XXVII. Aquae grauitatem explorare, determinareque eius pondus in mensura pedis cubici, inde simul inuenire pressionem in fundum, & latera.

XXVIII. Inquirere in causas exundationum in fluuiis, eisque occurrendi modos assignare. Contra item subpedicare media ad procurandam fluminis intumescenciam navigationibus aptam.

XXIX. Tradere methodum dimetiendi celeritatem fluminis seu in superficie, siue in diuersis punctis profunditatis, inquirereque in eius causas, & hinc aptissimum situm canalís longioris deducere.

XXX. Determinare verum fundum, verosque limites fluminis, indeque deducere modum accelerandi, aut retardandi motum.

XXXI. Inuenire, quot pedes cubicos aquae fundat sectio regularis vel irregularis, aut eius pars intra minutum *2dum*.

XXXII. Inuenire, quantum constringendum sit fretum, vt aqua data quantitate fiat altior, indeque emolumentum nauigationis, ac molarum deducere, & constituere, an securum sit fretum quodpiam ponte iungere.

XXXIII. Constituere, quod ostium fluuii periculosum sit, & quae optima fluuiorum coniunctio.

XXXIV. Referre leges, quibus mutetur, semita fluuii, aut eius directio.

XXXV. Determinare longitudinem, ac situm, ipsumque adeo angulum prismatis hydrotechnici seu offensiu, siue defensiu.

XXXVI. Exponere, quae utilitas brachii regredientis, quae genuini, quae item leges, aperiendi brachium antiquum.

XXXVII. Praedicere effectus sequuturos, si serpentina fluuii reducat ad rectam, & contra.

XXXVIII. Referre genera, materiam, formas, ac modum structurarum Hydrotechnicarum.

XXXIX. Tradere methodum ponendi prisma aggerans, dissipans, inflectens, ac singulorum effectus describere.

XL. Inquirere in causas ruinae riparum, easque muniendi methodos tradere.

XLI. Designare vires aquarum in paludibus, ac piscinis, eisque obponere aggerem, resistendo parem, ac determinare quantitatem marginis ripae.

XLII. Inuenire, quantus effluxus paludi procurandus, vt ea intra datum tempus exsiccet, ac determinare latitudinem & situm canalís ad demittendas aquas.

EX ARCHITECTVRA CIVILI.

XLIII. Recensere aedificii dotes, legesque firmatis.

XLIV. Enumerare praecipua caementa, singulorum indolem, vsum, ac explorandi modum.

XLV. Percensere laterum materiam, figuram, dimensionem, vsum, examen.

XLVI. Tradere methodum calcem excoquendi, restinguendi, conseruandi, probitatem explorandi.

XLVII. Prodere indicia probi mortarii, arenae, gypsi, vsum item limi, argillae, vti & ferri, plumbi, cupri, ac vitri.

XLVIII. Referre ligna vniuerse praestantissima, partes meliores, modum caedendi, conseruandi, examinandi, item variarum specierum varias adplicationes.

XLIX. Animaduersiones facere in fundamenta, foundationem, substructionem, soli indolem, huius exameu, lecti soliditatem, foundationis altitudinem.

L. Recensere leges substructionis de eius materia, stratis, erismatibus, modo contrahendi, item lecti parandi in loco saxoso, palustri, limoso, sabuloso.

EX

HISTORIA CRITICA. ECCLESIAE, ET REGVM HVNGARORVM.

I.

Hominis in agendo felicitatem mirifice promouent praeclara antecedentium exempla; quorum ea vehementius impellunt animum, quae a Maioribus, atque Auis sunt prodita. Haud ergo ab instituto deerrauimus, quum ad Patriae Historiae tractationem animum adiunximus; de nostro potius, quam de alieno *sapere ausi*. Itaque:

II. Hunnorum Maiores Scythae vltimos Asiae recessus tenebant, de quorum Originibus commenta tradentem Herodotum, Diodorum Siculum, Iornandem deridemus; Auentinum, & Eccardum negligimus; Innocentii vero Desericii, & Georgii Praii pereruditae lucubrationibus & ipsi deferimus plurimum, easque aliis commendamus. Iuxta quos:

III. Hunni sub Balamberis Regis auspicio Europam circiter AC 374 ingressi sunt, Pannonias vero adierunt 377; quin tamen praelium cum Longobardis apud Potentianam urbem conseruerint: cuius belli adiuncta rectius Hungaris, quam Hunnis attribuimus. E ceteris Hunnorum regibus:

IV. Maximus erat regum Atila, *Metus Orbis, flagellum Dei*, cum exordio seculi V. natus, ac haereditario post patrem iure solium indeptus, quod communibus cum Bleda iuniore studiis aliquamdiu tenuit: deinde vero, hunc e medio tolli passus Monarchiam apud suos inuexit. Ita:

V. Res Hunnorum in Asia Europaque florentes argumento sunt, Religione, praecipuo Humanae societatis vinculo, illos non caruisse; neque, quod Simulacra deorum apud eos inuenta non sunt, atheos propterea, omnique religionis sensu destitutos fuisse. Nempe: eorum Deos passim amplexi fuerunt, quibuscum belli, pacisque eis intercedebat societas. Ipsa tamen:

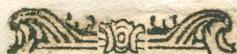
VI. Orthodoxa Christi fides ad Hunnos non ante delata est, quam illi, deferta Seculo IV. penitior Asia, in Europam se infuderunt; nacti sollicitos Euangelii praecones Theotimum Tomitanorum, & Nycaetam Dacorum Episcopum. Isthuc delati:

VII. Mitigatis per frequentem cum Christianis populis consuetudinem sensim animis, vix ad eam insolentiam prolapsi fuisse credi possunt, ut sanctarum Virginum Ursulae, & Sociarum caedem perpetrauerint. Vnde non temere Codicis Romani, Maiores nostros pluribus de causis ab inmanissima eius caedis suspicione absoluentis, sententiam amplectimur. Hunnorum successores:

VIII. Auares, qui accessis suis in Oriente rebus Europam fugitiui petierunt, Pseudo-tantum Auares, veri autem nominis Hunni, & Europaeorum Hunnorum cognati erant, qui pacto cum Longobardis armorum foedere Daciam primum, tum Pannoniam A. C. 568 ingressi sunt, auitumque Hunnorum imperium suscitauerunt. Post diuturnam in ea dominationem:

IX. Octenni tandem bello fractis, veterique potentia exspoliatis, fidei Christianae lumen Carolus M. cum filio Pipino accendit, Arnone Iuuauienti, & Vrolpho Laureacensi tantum proferendae fidei ardorem confouentibus. Tertia demum Colonia:

X. Hungari Dentumogeriae prouinciae angustiis victi A. C. 894 in Europam sub Boebodis sive Woiuodis immigrauerunt, quorum etsi fortunae locupletior esset Almus, dignitate tamen, atque imperio haud erat eminentior, quare, nec primi eorum ducis honore conspicuus. Post plurima praeclare gesta.

XI. Clades Augustana magnum Hungaris attulit periculum, qua Bolofudes cum Leelo captus est, eisque capitis supplicio damnatis Botondus probabiliter additus. Toxo tamen supremo Hungarorum duce hostis potitus non est, neque omnem eius exercitum ad septem vsque viros fuga elapsos deleuit. E Toxoiam ante Annum 958 natus:

XII. Geiza A. C. 972 confestim, quam pater e vita excessit, supremam armorum populique potestatem adiit, nempe regno iam maturus, atque etiam Vicennario maior. Probabilius autem:

XIII. Gemina Geizae fuerat coniux Sarolta, & Adelhais; illa Transilvani, haec Poloni Principis filia: pro qua altera Polonorum praesertim ea sunt testimonia, vt vix a ducis toro excludi, cum Sarolta autem matre B. Stephani confundi minime possit. Geiza ducatum tenente:

XIV. Apud Gentem Hungarorum prima ad Religionem veram fundamenta deposuit Otto M. per legationem a Brunone Verdensi episcopo obitam: vt adeo initia religionis Christianae in Hungaria baptismo Gylae ac praedicationi Hyerothai adferenda non sint. Itaque:

XV. Conuersio Hungarorum non Orientalis, verum Occidentalis Ecclesiae seges est, praedicatione Piligrini & Adalberti praefulum, Geizae item ducis opera, ac eius filii Stephani Apostolico zelo collecta. Ante cuius prodigiosam natiuitatem:

XVI. Visiones sacrae, Geizae duci, atque eius coniugi Saroltae oblatae, summam apud omnes bonos fidei dignitatem obtinent, prout & baptismus a S. Adalberto Pragensium Episcopo ei infanti, non adulto collatus. Pubescenti:

XVII. Stephano, nondum annos XIV egresso Hungari solenne Sacramentum dixerunt, a quibus ob illatam subinde regiam dignitatem Protorex, & Pater totius regni Hungariae fuit appellatus. Concessa condendi regni potestate:

XVIII. Syluester II. Pontifex destinatam Polono Principi Coronam Stephano per Astricum Colocensem transmisit, illustre Romani Pontificis, non Orientalium Imperatorum munus. Cui additae:

XIX. Litterae, a Syluestro II. Papa ad ducem Stephanum exaratae, genuinae sunt & authenticae; neque ab Inchoffero, quem tam impiae fraudis suspectum reddere Schwarczius conatur, conflatae, ac suppositae. At ex eis tamen Litteris:

XX. Diuus Stephanus fiduciario iure regnum S. Petro obtulisse doceri minime potest, vnde neque piissimus Pontifex Syluester II aliud, quam sacrum sibi imperium (quale nempe in cetera etiam Occidentis regna habebat) in illud referuasse dicendus est. Nam amplissimum:

XXI. Hungariae Regnum tametsi ad Arpadianam stirpem inde ab suis incunabilis pertinebat, Patrimoniale tamen nunquam fuit; quam obrem a rege citra Ordinum consensum neque in alterum transferri, neque fiduciaria potestate cuiquam subiici potuit. Profecto:

XXII. Neque Sinistra armorum collatione, neque ullis nostrorum pactioibus Imperatori Germanico clientelaris aliquando euasit Hungaria; Regnum ab exortu suo semper Liberum. Intra cuius Regni ambitum:

XXIII. Stephanus non ex suo tantum ingenio, sed auctoritate, atque indulgentia Romani Pontificis Ecclesias ordinauit; ac praeter Archiepiscopatum Strigonensem decem praeterea Cathedras Episcopales condidit: Agriensem, Barsiensem, Chanadiensem, Colocensem, Iaurinensem, Magno-Varadinensem, Quinque-Ecclesiensem, Transiluanensem, Vaciensem, Wetzprimiensem. Contra quem Cathedrarum Episcopalium syllabum:

XXIV. Operose conquisitae nonnullorum rationes etsi plurimam laudem merentur, tanti tamen nobis visae non sunt, ut euincant Geizam ducem Wetzprimiensem; Geizam autem regem Vaciensem, S. denique Ladislaum Magno-Varadinensis antistitii fuisse conditores. In piissimos tamen diui Stephani Manes:

XXV. Non peccabimus, si, fideliora vestigia secuti, Nitriensem Episcopatum a Bela II. Zagrabiensem a S. Ladislao; Sirmiensem ab Vgrino Colocensem Archiepiscopo; Bosniensem a Colomano Bellae IV fratre institutos arbitremur. Similiter etiam:

XXVI. Munificum fuisse Geizam II in Ecclesias Dei Hungaricas ambiguum plane non est; nimii tamen sunt, qui hunc Colocensibus Archiepiscopen intulisse, ac vetus etiam Nitriense Pontificium restituisse existimant: Rectius illud S. Stephano, hoc autem Belae II Caeco (*Prop-sup.*) attribuitur. Atque:

XXVII. Singulari hac Regum nostrorum liberalitate factum est, ut, cum omnes propemodum Hungaricae Ecclesiae ab eis fundatae, ac locupletatae fuerint, Ius Patronatus sibi, successoribusque in easdem pepererint. Unde ad ceterorum Patronorum morem:

XXVIII. Ius Patronatus non praesentando solum, & nominando reges nostri exercent, sed tanquam legati Apostolici praelatos Ecclesiarum ipsi eligunt, eisque beneficia Ecclesiastica dant, donant, conferunt: solo confirmationis, & ad consecrationem electionis iure summo Pontifici reseruato.

XXIX. Quod ius quaesitum, quia Sinistra bellorum alea, prouinciarumque amissione neque diminuitur, neque intercidit, consequens est: in eis Episcopatibus, qui hodie a corona apostolica auulsi sunt, ius eligendorum,

dorum, renunciandorumque praesulum Regibus nostris etiamnum super-
tere. Et quamquam:

XXX. Non diffitemur, Colomanum Regem hortatu Paschalis II. in-
uestituras Episcoporum remisisse; ac etiam addimus, Geizam II, Belam
III, huiusque filium Emericum Ius transferendorum, & deponendorum
Praelatorum ex Alexandri III. Consilio circumscriptisse; at vero iuri electio-
nis, collationis Beneficiorum, & Regaliae renunciaffe illos inficiamur. In
Nouitia Hungarorum Ecclesia:

XXXI. Conciliorum celebrandorum usum iam ad Diui Step-
hani aetatem pertinuisse, arbitramur; fatemur autem: ea ante Laurentium
Metropolitam Strigoniensem nondum ab solis Episcopis fuisse coacta; quod
legum Ecclesiasticarum observatio a durioribus multorum animis auctoritate
regia esset exigenda. Vnde Episcopi leges a se latas ad publica regni co-
mitia, quo vim tabularum fortirentur, retulerunt.

XXXII. Belli Fraternalis Andream inter, ac Bellam I. gesti culpam in hunc
potius transferimus; nam sponsio de regni successione nondum nato Salamo-
ne facta Andream prole mascula deinceps auctum haud obligasse visa est.
Similiter:

XXXIII. Lis annosa, quae inter cognatos Salamonem, Geizam,
Ladislauum tenuit, cuique non modicum Hungarici sanguinis litatum est,
Salamonem regem turbarum fontem agnoscit; ut non immerito germani
duo in sui tutelam arma capientes a perduellionis suspitione absoluantur.
Quae autem de Salamonis Regis extremis factis circumferuntur:

XXXIV. Ea Sententiarum maxime est veritati confinis, in qua Sa-
lamon Polae in Istria vitam Sanctam posuisse, & diuorum postea honoribus
ea in Vrbe cultus fuisse non illustrium modo virorum testimoniis, sed
litterariis etiam documentis perhibetur. S. Ladislai filius:

XXXV. Colomanus in optimorum Hungariae regum numero cen-
setur, si animi interdum sui vehementiam compressisset: qua, dum prae-
fertim in Almu defaueuit, imperatorias ceteroquin virtutes suas plurimum
obscurauit. Iccirco:

XXXVI. Frustra sunt ii: qui Colomanum ante, quam solium indi-
pisceretur, Sacerdotio initiatum fuisse contendunt; atque eundem in fronte
Magno-Varadinensium Episcoporum collocant.

XXXVII. Bela IV, quamquam toto regiminis eius tempore mala
plurima, ex Tartarorum praesertim clade, omnis Hungaria perpeffa est,
merito tamen prouidentissimus Regni Pater, & alter illius post S. Stephanum
Fundator dicendus est. Postremus Arpadianorum:

XXXVIII. Andreas Venetus optimo iure solium Hungarum adiit, etsi turbatum postea ex potentissimis Aemulis nancisceretur imperium, quorum iura ob vscatam Masculinae Stirpis successionem, liberrimamque procerum eligendi regis potestatem non acquissimis plane causis nitebantur.

XXXIX. Comitem Cileiensem gentis Coruinianae interitum attestantem non sine causa ab Ladislao Coruino interentum pronunciamus.

XL. Mathias Coruinus Aetatis suae anno quinto decimo in Vrbe Pestiensis matris potissimum, Zilagii, ac Podiebradi opera rex legitima electione, liberisque optimatum suffragiis fuit renunciatus.

